

Україна та Польща: теоретичні проблеми соціокультурного процесу й практика формування діалогічної поведінки молоді [Текст] Колективна моногр. / Ю.П. Ємельянова, Л.В. Засєкіна, І. Ю. Філіппова [та ін.]; за ред. Л.В. Засєкіної, І.Ю.Філіппової. – Вид. 2-ге, доповн. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – 180 с. С.10-22.

УДК 316.6 (477)

Ємельянова Юлія

Поведінка людини у контексті соціокультурного процесу

У статті обґрунтовується методологічна доцільність застосування дослідження поведінки людини. Ідея культури як єдиного загальнолюдського процесу буття, генералізація ролі культури під час антропогенезу, що є соціокультурного підходу з метою визначення теоретичної «площини» головними принципами соціокультурного підходу, дозволяє виокремити соціокультурний модус буття людини, у якому народжуються та історично змінюються види, типи, форми саме людської поведінки.

Slowa kluczowe: людина, культура, соціальність, соціальність антропологічна, поведінка-діалог.

Поведінка людини є предметом дослідження багатьох наукових напрямків – психології, соціології, етнології, фізіології, кримінології та інших, а також міждисциплінарних дослідницьких проєктів, що вкотре підтверджує багатогранність та невичерпну складність людини. Життя людини на початку XXI століття, як особисте, та і суспільне, у більшості регіонів планети не є спокійним та безпроблемним. Виклики сучасного життя ускладнюють види й типи поведінки, збільшують її асоціальні та девіантні прояви.

Проблемність соціального процесу впродовж останнього півстоліття зазвичай пояснюється тим, що розгортається черговий етап загальнопланетарного соціального руху – глобалізації, у якому штучно підвищена його економічна складова. В той же час, як колись зауважив С.Гантингтон, розвиток духовної культури, утвердження відповідних людських цінностей йде повільно, або штучно спрощується (мається на увазі феномен масової культури) [Гантингтон, 2003].

Погоджуючись із думкою Гантингтона, нагадаємо також про швидке впровадження у життя сучасної людини досягнень науки та технології та наслідки цього процесу. Так, завдяки появі нових інформаційно-комунікаційних засобів зв'язку зросла щільність соціальних контактів і взаємодій індивідів і груп – представників різних культурних світів. У багатьох випадках технологічно нова форма взаємодій призводить до послаблення й навіть руйнування усталених століттями типів взаємин індивідів і спільнот у культурних ареалах їх традиційного існування. Інформаційне перевантаження веде до стану психо-фізичної напруженості людини, що також відбивається на її особистій та соціальній поведінці.

Сучасні технології втручаються і в біологічну складову людського існування: вони дозволяють створювати штучні внутрішні органи, а також засоби, які допомагають підтримувати життєдіяльність організму людини. Деякі нові високотехнологічні доробки навіть можуть замінювати людину у багатьох ситуаціях, тобто, вони «навчені» накопичувати безпрецедентні обсяги інформації про людину та відтворювати певні зразки людської поведінки. Більш того, кіборги, роботи, комп'ютерні програми можуть займатися моніторингом інформації про людину (про її тілесні характеристики, типи й форми поведінки), можуть її класифікувати, зберігати у цифровій формі й навіть робити імітацією чи моделювання людського тіла та поведінки. Інакше кажучи, сьогодні людина існує одночасно із «людиноподібними продуктами» біо - та інформаційних технологій, які спроможні створювати своєрідний аналог людського буття.

Потужні та швидкі зміни у сучасному суспільстві, неспроможність у багатьох випадках регулювати ритми та умови свого існування, передбачати перебіг подій в найближчий час (навіть в узькому колі близьких людей, в безпосередньому оточенні), призводять до пошуку людиною механізмів та засобів захисту свого природного стану. Цей стан передбачає певну свободу існування та самореалізації. Як спроба зберегти та утверджувати природне прагнення людини перебувати у комфортній просторово-часовій системі координат, відчувати безпеку свого існування, – повстає та швидко поширюється віртуалізація соціального середовища. Віртуальний об'єкт (у нашому випадку соціум) існує, хоча й не субстанційно, але реально. В той же час він існує не потенційно, але актуально. У ньому створюються віртуальні особистості та віртуальні спільноти, які демонструють в електронно-опосередкованому віртуальному середовищу комфортні для них типи й форми взаємовідносин та зразки поведінки. Віртуальна соціальна реальність – це штучно експлікована та штучно репродукована сфера-континуум, яка відображає радикальні зміни у сприйнятті світу сучасною людиною. Інтерактивне середовище, створене новітніми електронними технологіями; конструюється та підтримується лише тією частиною людства, яка спроможна «подолати» обмеженість фізичної реальності (фізичного часу та простору) і реалізувати свої приховані, але потужні властивості у симулятивній культурі. Соціальний зміст віртуальної реальності – це створення нових форм взаємодії та поведінки, які допомагають уникнути дефіциту *справжності людини*. Сьогодні віртуальна реальність безпосередньо здатна продукувати масову свідомість, мотивацію поведінки, навички, сам спосіб життя багатьох людей у планетарному масштабі. В динаміці віртуального комунікаційного простору людина може не тільки моделювати та модифікувати свою екзистенцію і своє буття, але й адаптуватися до умов реального суспільного життя [Окінавская хартія, 2000].

Ще раз згадаймо, реальне життя сьогодні під час становлення глобального інформаційного суспільства виглядає як процес змішування, дифузії культур, руйнування локальних цілісно-нормативних систем і притаманних їм стилів поведінки людини. Не складно зрозуміти, що поведінка, яка не підкріплюється певним культурним контекстом, перестає бути соціально-культурним феноменом, вона набуває іншого виміру у процесі потужної циркуляції загальнопланетарного інформаційного масиву. Поведінка перестає бути маркером знання (наближення) людини до критеріїв певної соціальної та культурної норми. Наслідком цього стає руйнування уявлень про дозволене/недозволене у соціально-культурному просторі у зв'язку із загубленим локальним знанням та відсутністю загального ціннісного або нормативного зразка.

Ця невизначеність змушує людину прийняти поширену в останні десятиліття точку зору про ніби відсутність «правильних» видів і типів поведінки. Поширеною стає також практика застосування такої поведінки, яку людина сама обирає як комфортну, безпечну та культурно «нейтральну». Така вимушена *поведінкова «толерантність»* призводить до появи людини, яке все більш відходить від певного (історично перевіреного у локальній культурі) типу уявлення про «справжню» людину у широкому розумінню. Стають нестійкими більшість локальних ціннісних систем, поведінкових норм, людина глобалізованого соціального світу притримується здебільшого лише певного інваріантного ядра у своїй поведінці – ядра, яке виокремлено у практично всіх культурах світу. Мова йде про сексуальні табу, заборону проявів відвертої агресії, ієрархічність у дозволених типах поведінки і т. ін. При цьому стають нормою жорстка логіка міжособистісних відносин, соціально-політичні протистояння великих груп людей, війни між державами, тероризм та різні види насильства. Тому й мусимо погодитися із багатьма експертами, які вважають, що головним питанням для людства стає питання самої можливості його існування.

Відома думка Р.Мертон про необхідність, навіть бажаність у соціальній реальності деяких культурних девіацій, які згодом стають соціально-культурними нормами. Але вона не може бути взята до уваги у нашій розвідці, тому що соціальна поведінка людини часів чергової хвилі глобалізації не наближає людство до визначеного наукою типу поведінки, притаманної особам популяції одного виду, а навпаки, віддаляє, руйнуючи систему загальнолюдського світу. Якщо визначити поведінку як механізм самозбереження та збереження умов існування певної живої істоти, то можна дійти до висновку, що сучасна людина перебуває у стані кризи особистої поведінки, руйнуючи разом й соціальний світ.

Які можуть бути шляхи вирішення цієї проблеми існування людини? Сучасні соціально-гуманітарні науки є достатньо молодою сферою знання про людину та її світ, і попри всі свої досягнення вряд чи зможуть адекватно реагувати на виклики сучасного світу, що змінюється і змінює людину, – якщо не скористуються допомогою філософії. Вони будуть вимушені занадто довго перебувати на етапі дескриптивному (наприклад, фіксувати збільшення агресивності, деструкції та афективної реакції у поведінці сучасної людини), створювати чергове розгалуження кризисології (наприклад, *кризисологія поведінки людини*), витратити сили у пошуках найкращої класифікації чи найсучасніших методів чи то соціологічних, чи то семіотичних або когнітивних досліджень. Філософія завжди намагається запропонувати узагальнену картину людського буття, дати парадигмальний вимір проблеми або нагадати про існуючі загальнотеоретичні тенденції, які орієнтують дослідження у бік нової методології.

Сьогодні філософія здатна допомогти соціальним та гуманітарним наукам насамперед тим, що обґрунтовано стверджує: людина не приходить у світ соціальних відносин як у заповнене (по типу театральної зали під час концерту) приміщення. Кожна людина створює світ, у якому вимушена бути і режисером, і виконавцем безлічі ролей, у тому числі і в складі різних ансамблів, у тому числі й тоді, коли соціальний світ вже існує перед її

народженням. Але людина створює його згідно із закономірностями існування відповідного природного середовища (у широкому розумінні цього поняття), завдяки якому вона сама існує як людина. Сьогодні філософія розглядає людину здебільшого як своєрідний результат розвитку (ускладнення) не лише приматів, а й планети, та й Всесвіту у цілому. Багато вчених приймають визначення людини як істоти інтегральної, такої, що акумулює у собі універсальний «зміст» всього природного процесу, відомого сучасній науці (російські «космісти», В.Вернадський, П.Шарден, М.Моїсєєв, О.Базалук, В.Орлов, Н.Оконская та багато інших). Людина постає як істота соціальна, тобто здатна відтворювати еволюційний механізм існування біологічних істот, особливості їх соціальної організації та *поведінки*. Але людина «перейшла Рубікон» і створила свій соціальний простір, у якому присутній такий феномен, як *культура*. З того часу поведінка людини стає суто людською, тобто формується із допомогою таких проявів культури як мораль, солідарність, гідність, взаємодопомога і тому подібне. Відхід від цих людських якостей, сформованих культурою, небажання їх запроваджувати у міжособистісні стосунки переводить людину до стану тварини.

У сучасній філософії існує багато теорій аналізу поведінки саме людської, але **метою** цієї статті є обґрунтування необхідності застосування соціокультурного підходу, що поширюється у сучасній гуманітаристиці. Цей підхід актуалізує принцип культуроцентризму, а також реалізує нові філософські уявлення про сутність та роль культури у процесі антропосоціогенезу. Виявляються раніше ніби приховані теоретичні проблеми, наприклад, протиріччя між соціальним та культурним модусами життя людини, а це відкриває нові горизонти у пізнання людини.

В Україні існує дослідницька традиція у пізнанні сутності, видів, форм поведінки людини та й в цілому процесу саморегуляції особистості, і вона базується на досягненнях європейської та світової науки (М.Вебер, К.Г.Юнг, А.Маслоу, І.Р.Ассаджиолі, К. Роджерс, А. Менегетті та багато ін.). У вітчизняній науці цей багаж наукових знань доповнюється значними

напрацюваннями у межах широко відомих діяльнісного, структурно-функціонального, системного та інших підходів (С.Л. Рубінштейн, А.Н.Леонт'єв, Г.В. Суходольський, Б. Зейгарнік, О. Конопкін, Г. Куценко, С. Максименко, В. Моросанова, М. Наумчик, Г. Нікіфоров, І.Д.Бех, М.Й.Боришевський, В.В.Дубов, Н.А.Носов, М.А.Ожеван, Г.Г. Почепцов, З.С.Карпенко та ін.).

У вітчизняній психології тривалий час домінували два основні напрями: нормативно-зорієнтований і емоційно-зорієнтований, при цьому основна увага приділялася мотиваційним смисловим аспектам моральної поведінки. Розвиток моральної свідомості особистості розглядається як процес усвідомлення, засвоєння, прийняття людиною моральних норм та правил з метою подальшого перетворення їх у дієвий регулятор поведінки. Проте складність процесу сучасної соціальної трансформації і пов'язані з нею стрімкі зміни людської поведінки, приєднання українського суспільства до реалій інформаційного світу не дозволяють казати про швидке розв'язання проблеми поведінки ні в теоретичному, ні методологічному вимірах у межах лише морально-ціннісного виміру поведінки.

Не можна також зупинятися на запропонованих Е.Дюркхаймом, Р.Мертоном, А.Коеном, Р. Козером, Е.Сатерлендом, В.Томасом, Ф.Знанецьким, Р.Фэрисом, Э.Тирикьяном, Т.Шибутани та іншими відомими дослідниками підходах до проблеми у поведінці людини, які акцентують увагу на недоліках процесу соціалізації, тобто, девіації, асоціальності та їх кримінальному чи культурологічному вимірі. Дійсність лише поглиблює проблему та потребує переходу науковців до використання можливостей постнекласичної методології досліджень, яка відходить від традиції вирішення проблеми переведенням її у моральний аспект чи у аспект соціальної патології та акцентує *когнітивні аспекти* людського існування.

Саме цей аспект дозволяє більш глибоко розробляти соціокультурний підхід, у якому поведінка досліджується скрізь призму соціокультурних явищ та процесів у суспільстві (А.С. Ахієзер, Е.А. Баллер, П.С. Гуревич, Б.С.

Ерасов, Ю.Г. Ершов, Л.Г. Іонін, Л.Н. Коган, М.І. Лапін, Є.Бистрицький, Н.Черниш та ін.). Цей підхід формується в сучасний період глобалізації як відгук на проблему зростання ролі культури у функціонуванні локальних спільнот: дослідники намагаються зосередитися на пошуку культууроутворюючих факторів. Плідність пошуків сутності культури і антропологічних підстав культурогенезу стає можлива завдяки роботам М. Вебера, К. Ясперса, Р. Дж. Коллінгвуда, Е. Трельча, Ж. Ле Гоффа, мислителів школи «Анналів» та ін. Наприкінці ХХ ст., коли стали змінюватися методологічні стандарти у розумінні історичного руху, культура як така увійшла найважливішою складовою частиною в історичний процес і постала не тільки в явних, але і в неявних виразах (фактори трансцендентного порядку, історія ментальностей та ін.). Почуття певної «вичерпаності культури» (у класичному розумінні) змінюється на очікування оптимістичної перспективи дослідження культури у версіях некласичної концепції. Наукова мета – затвердження погляду на культуру як на спосіб еволюційної самоорганізації окремої спільноти. Культуру починають розглядати як сукупність програм духовної діяльності людей і навіть основу предметності в цілому (А. Ахієзер, А. Гусейнов, М. Каган, М.І.Лапін, Е. Маркарян, О. Орлова, В. Стьопін та ін.).

Сучасний дискурс культури спирається на сукупність неявних онтологічних припущень, що виключають прийняття соціальної реальності як реальності справжньої і тим більше граничної: таким статусом наділяється культура. Постають теорії, які подають культуру як неструктуроване ціле, що передує частинам (Ю. Муравйов та ін.), нарешті, пропонується «сміслогенетична» теорія культури (О. Пелипенко, І. Яковенко). Культура розглядається як складна системна цілісність, підсистеми та елементи якої знаходяться в різноманітних структурних і функціональних співвідношеннях, що розкривають зв'язок культури та психіки, свідомості та підсвідомості людини, яка формується впродовж антропогенезу. Було доведено, що соціокультурний вимір соціальної реальності виявляє ціннісно-якісні

характеристики людського життя, фіксує символічну складову соціального і тим самим легітимізує проникнення ірраціонального в соціальну думку, що виводить на проблематику самосвідомості. Наука оперує поняттям соціокультурної реальності, а це означає зміну в розумінні світу людини, виявлення його нових модусів, рівнів і глибин: людина постає творцем і носієм складності соціального світу.

Інакше кажучи, на межі ХХ-ХХІ століть філософія та наука приходять до формування еволюційного «світобачення», що дає можливість розглядати процес становлення соціальної матерії у вигляді послідовних етапів, а саме: етапу антропосоціогенезу та етапу антропо-соціокультурогенезу. Головним чинником усіх змін на субстратному рівні визнається психіка людини. Вона розглядається як провідний чинник становлення соціальної матерії, який дає можливість перетворювати взаємодії людей з раніше обумовлених біологічними «алгоритмами» у взаємодії антропо-соціальні. Психіка також показана як фундатор культурного процесу, під час якого формується загальнозначущий механізм виявлення та відтворення антропосоціальних алгоритмів у спільнотах людей, навіть якщо вони живуть в різних геофізичних просторах. Стає зрозумілим, що специфіка взаємовпливу психічного та культурного модусів виміру людського існування породжує здатність людини до «подвоєння» реальності в ідеальних образах, отже – до створення та відтворення ідеально-духовного світу.

Дослідження сучасної етології, зоопсихології, біофілософії доводять, що соціальна поведінка притаманна багатьом видам живих істот (М.Бутовская, Я. Иксюль, К. Лоренц, Е. Панова, Ю. Плюсин, Н.Тінберген, Л. Файнберг, П.Шихірев та ін.). Більшість високо розвинутих тварин регулює свої відносини не тільки з допомогою інстинктів, але й на основі елементарних операцій мислення, які дозволяють «навчатися» певним нормам життєдіяльності серед подібних собі тварин. Але лише ускладнення функцій мозку, що доводиться антропологією, по-новому організовує «соціальну зв'язаність» – створює вже людську *антропологічну соціальність*.

Ця соціальність має такі характеристики: колективістська; збудована на особистій залежності між членами кровноспорідненої спільноти; виходить із емоційного, афективного, напів інстинктивного тяжіння під час сумісної пошукової чи іншої поведінки, формує соціальне «поле» під впливом біологічних, генетичних факторів; породжує «воління» індивідів під впливом відчуттів та успадкованого способу мислення (П.Гречко, Ф.Теніс, В.Тернер, М.Гайдегер та ін.).

Антропологічна соціальність як особливий тип зв'язку між живими істотами у процесі їх існування породжує соціальну реальність, тобто соціальний простір буття. Соціальність передбачає взаємопочуття, обумовленість один одним, обмін індивідуальними знаннями, інтеракцію («взаємодію присутніх», за Н.Луманом), і все це разом формує певний орієнтир, регулятивну ідею (П.Гречко) щодо підтримки синтезуючого простору – соціального. Першим у процесі формування соціального простору змінюється відношення до тіла: воно стає умовою відчуття «самовтілення», тобто пізнання себе та передання «відомостей» про себе. Тіло починає існувати на різних рівнях буття – як «природне тіло», «соціальне тіло», «культурне тіло». Рід (батько, мати, діти) стає першою структурою нового антропо-соціального утворення. Пізніше родова організація під натиском проблеми управління, умовно кажучи, «колективною тілесністю», опанував заборону інцесту, змінюється на організацію змішану, у якій вже існують разом декілька поріднених родових груп. При цьому зміцнюються або змінюються «соціальні позиції» між істотами, окреслюються межі локальної соціальної організації (свій – чужий), збільшується значення культурної норми (традиції, символу, слова, обряду і т.п.), які діють на людину примусово, – вказуючи як на обмеження у її поведінці, так і на нові можливості.

Розглядаючи зміст змін, що відбуваються, умовно кажучи, на другому етапі еволюційного переходу матерії до соціальної її форми, можна вказати на теоретичні уявлення відносно тих процесів, завдяки яким людина з

реальності «антропної» переходить до реальності антропо-соціокультурної. Так, можна стверджувати, що ускладнення соціальної матерії на субстратному (мозок – психіка), структурному (стадо – соціальна група) та організаційному (інстинктивна регуляція – смислове середовище) рівні відбувається під впливом культури. Цей процес може бути визначено як подолання «кризових зон» і передбачає створення людиною смислового інтерсуб'єктивного середовища, конституйованого базовими концептами культури – *простором і часом*, а також занурення людини в це середовище, його відтворення та зміну. Виявляється також, що етапи становлення антропологічного соціального простору долають не всі первісні спільноти, що по-різному були захоплені процесом ускладнення психіки, створенням смислових середовищ. Дослідження показують унікальність та складність умов існування окремої соціокультурної групи у топосі – конкретній ситуації спільності, «епізоді» їх буття, в який вони залучені як у спів-буття, спів-дію, спів-знання [Гумільов, 1990]

Мова йде про найскладніший етап становлення соціокультурної реальності, тобто світу дійсно антропологічного. Ми можемо назвати цей етап етно-соціокультурогенезом, і додати, що перехід до нього теж можна розглядати як подолання певної кризи (Ємельянова, 2012). Ця криза показує вступ певної антропоспільноти до майже граничної складності соціально-культурного змісту її функціонування, коли взаємозалежна дія психічних, культурних та соціальних факторів у процесі становлення соціальної матерії призводить до появи специфічних зон ускладнення, де соціальне «подвоєне» у ідеальному «психіко-культурному» середовищу. Вслід за відомими вітчизняними дослідниками (О.Нельга, М.Степико) називаємо таке одиничне «згущення» загального обсягу соціальної матерії етносом, тобто первісною формою існування Людини як антропо-соціокультурної істоти. Сучасною мовою можна назвати етнос локальною оригінальною соціально-культурною спільнотою або організацією. Кожна етнічна організація створює свою систему передання соціальної інформації, має принципи соціальної

стратифікації, розділення праці між чоловіком та жінкою й ще багато різних «механізмів» існування. Створюється впродовж тисячоліть здатність до самовпізнання (самоузнавання – рос.), довгострокової пам'яті, здібності до передбачення дій оточуючих; складаються умови щодо опанування загальними закономірностями соціальних відносин у межах групи, та й виникає багато інших базових характеристик, які перейшли у соціальний світ людини і стали фундаментом її поведінки у всіх можливих випадках історичного існування певної спільноти.

Етнічна організація – первісна, природна людині і тому надзвичайно комфортна для її психофізичного стану, тобто «зрозуміла» її соціальним та культурним почуттям й диспозиціям. Етнічна організація до того ж має механізм гомологічної рівності усіх своїх членів, а це найбільш природна рівність, яку неможливо відтворити в організаціях, створених пізніше самою людиною. Рівність етнофорів створює відчуття ні з чим не порівняного комфорту.

Можна припустити, що алгоритм створення та існування етнічних соціокультурних організацій вже задає певні моделі поведінки, які потім ускладнюються впродовж історії. Система організації соціального та культурного модусів існування людини у окремій соціокультурній спільноті може вважатися загальною, навіть із урахуванням географічних умов життя, расової відмінності людини та ін. Адже ж у людині (при всіх його географічних, расових чи інших метаморфозах) завжди присутні усі відомі сучасному знанню його «виміри», тобто, онтико-онтологічний, субстратний, енергетичний, інформаційний та інші.

Подальше існування етносів як суб'єктів соціального процесу передбачає їх конкурентні стосунки, тобто здобуття та підтримку своєї суб'єктності. Таки випробування проходять усі етнічні спільноти, і вони, як правило, застосовують два типи стратегії збереження себе: зовнішня агресія (війни за ресурси і т.п.), внутрішня агресія (укріплення внутрішньої структури та ін.). У межах цій стратегій існування етнічних спільнот

формується фундаментальні підстави усіх історично відомих форм, типів поведінки людини. Поєднання стихійних та раціональних дій під час втілення вказаних стратегій існування людських спільнот ускладнюють поведінку індивідів настільки, що це іноді радикально змінює усю систему їх життєдіяльності. Але саме внутрішня етнічна самоагресія та саморегуляція допомагають оволодінню людиною еволюційно цінними формами поведінки, які й зараз допомагають бути успішним у соціальному змаганню.

Отже, соціокультурний підхід та нове розуміння культури як психічної «матриці» соціального світу розширює уявлення про справжній простір існування людини. Водночас цей підхід розширює проблемне поле соціально-гуманітарних наук, але й надає нові інструменти його дослідження. Проблема поведінки людини набуває процесуального виміру: її можна аналізувати та намагатися вирішувати у межах проблематики антропо-соціокультурного процесу. Цей процес розкриває логіку ускладнення життя живої істоти, яка від стану адаптивної поведінки переходить до можливості управління своїм ставленням до внутрішнього та зовнішнього світів, тобто до поведінки соціокультурної. Наука стверджує, що саме людська поведінка не є системою звичок чи продуктом пристосування до світу, вона є довгим шляхом становлення ієрархії смислів, які суб'єкт вольової дії здатний переводити у спонтанне воління та втілювати у поведінку.

Новий (глобальний еволюційний) вимір соціального простору, у якому розгортається стратегія буття людини та формується його поведінка (у широкому розумінні цього поняття) уможлиблює операціоналізацію ідеї культури. Складний «механізм» культури фундує становлення єдиного загальнолюдського соціокультурного буття, яке втілене у безліч соціокультурних світів – етносів. Стає можливим дослідити перші дії культури під час формування саме людської *антропологічної соціальності* та наступну трансформацію цього типу соціальності у систему людських відносин у складному смисловому середовищу окремого соціокультурного

світу. Таке дослідження стає можливим завдяки тому, що виокремлюється соціокультурний модус буття людини. У ньому вона вже не перебуває у «пустоті», як у класичній методології, а вводиться у різноманітні соціальні поля, взаємодії, структури, які вона сама створює та ускладнює. Виявляється головне: елементарний соціальний зв'язок істот у соціальності передлюдини входить як базовий рівень у процес формування соціальності антропологічної. Пов'язаність природна стає фундаментом соціокультурної поведінки як *поведінки-діалогу*. Згадаємо, що первісна форма організації людини соціокультурної – етнос будується по принципу рівності його членів, гомології, яка дає можливість формуватися іманентній саме людині формі життя – *діалогу рівних суб'єктів*.

Виходячи із нашого дослідження, приходимо до висновку, що сучасні соціальні технології, які спираються на фундаментальний принцип ненасильства, мусять бути доповнені принципом збереження етнічного модусу соціального світу. Діалог етнічних світів є наступною (колективною) формою втілення потенціалу антропологічної соціальності. Руйнування етнічних світів, спрощення світоуявлень та світосприйняття у етнофорів (як і їх надмірне ускладнення під впливом глобалізації) ослаблює психосоматичний стан людини, призводить до змін (іноді неповоротних) у нормуванні стратегічної та повсякденної поведінки людини. Тому діалог етнічних культур стає запорукою збереження цілісності всього соціального модусу людського життя.

Ще один висновок напрашується сам собою: подальші розвідки потребують поєднання досліджень людської поведінки із аналізом стану сучасної етносфери життя світового людства.

Використані джерела:

Ахиезер А.С. Философские основы социокультурной теории и методологии [Текст] / А.С. Ахиезер. // Вопр. философии. – 2000. – №. 9. – С. 29-45.

- Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию [Текст] / У. Бек : (Пер. с нем. А. Григорьева, В. Седелника) / Общ. ред. и послесл. А. Филиппова. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
- Бутовская М.Л. У истоков человеческого общества [Текст] / М.Л. Бутовская, Л.А. Файнберг. – М. : Наука, 1993. – 255 с.
- Гантингтон С. Столкновение цивилизаций [Текст] / С. Хантингтон; Пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. – М: ООО 'Издательство АСТ', 2003. 603 с. С. 115–119.
- Гречко П.К. Культурные коды и типы социальности: коллективизм, индивидуализм, плюрализм [Текст] / П.К. Гречко / Под общ. ред. П.К. Гречко, Е. М. Курмелевой. — М. : Рос. полит. энцикл. (РОССПЭН), 2009. – 440 с.
- Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера земли [Текст] / Л.Н. Гумилев. – Л. : Гидрометеоиздат, 1990. – 526 с.
- Дольник В.Р. Вышли мы все из природы. Беседы о поведении человека в компании зверей и детей [Текст] / В.Р. Дольник. – М. : Линка Пресс, 1996.
- Емельянова Ю.П. Этнос в социокультурной реальности [монография] / Ю.П. Емельянова. – Севастополь : Изд-во СевНТУ, 2013. – 456 с.
- Окинавская Хартия глобального информационного общества (2000) [Ел. ресурс] Режим доступа: [iis.ru library/okinawa/charter.ru.html](http://iis.ru/library/okinawa/charter.ru.html).